

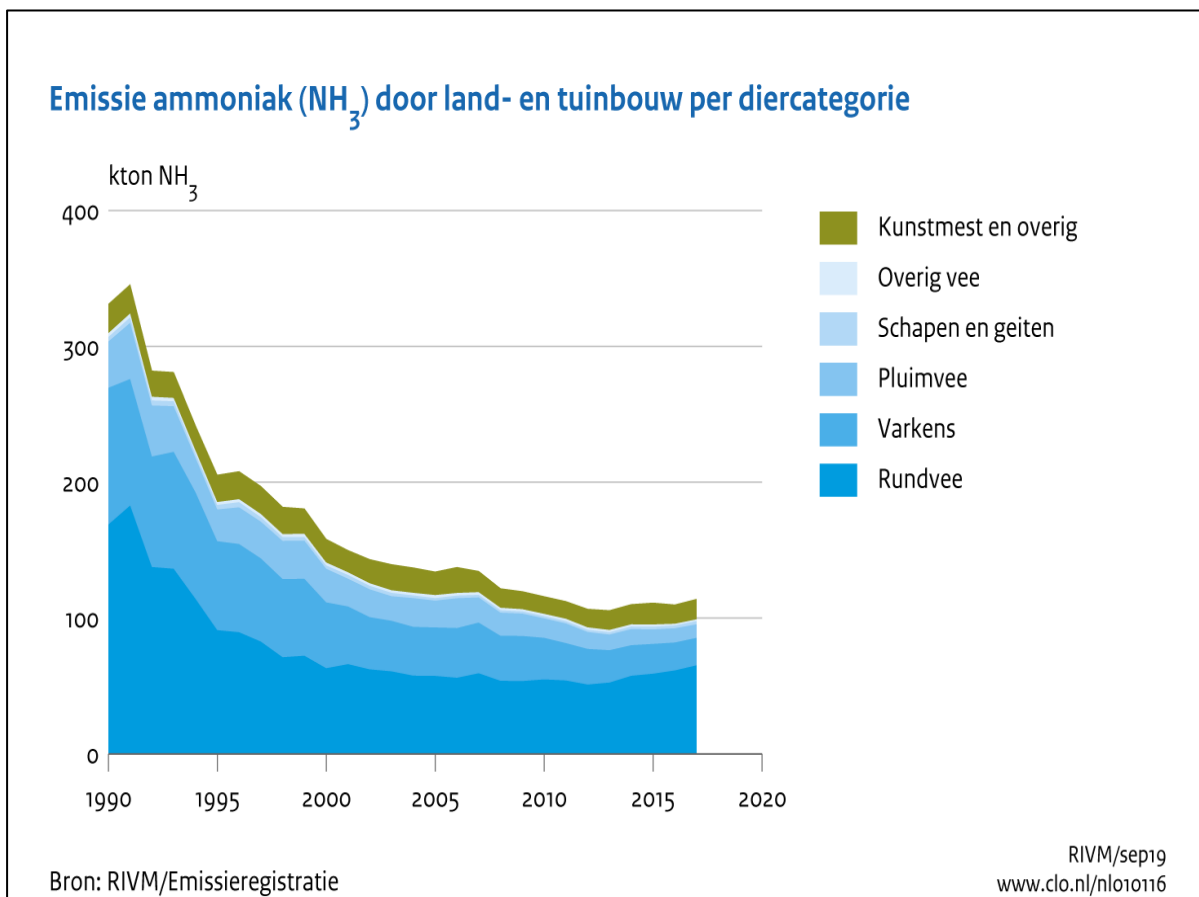
Plan voor bijdrage aan oplossing Stikstofcrisis in de landbouw

Wim de Hoop, Kennis Center voor Groene Groei; voorheen hoofd Bedrijf en Beleid binnen LEI-Wageningen UR.

In de landbouw kunnen door innovaties de stikstofemissies fors worden beperkt. De kabinetsvoorstellen zijn gericht op vrijwillige opkoop van bedrijven, investeringen in emissiearme stallen en op termijn in innovaties. Opkoop kost mogelijk tot 300 euro per kg reductie van de stikstofemissie. Om jaarlijks 1 miljoen kg reductie te realiseren is dan tot 300 miljoen euro nodig. Met datzelfde geld zou je door een stimuleringsfonds voor alle bedrijven wel 30 tot 60 miljoen kg reductie kunnen realiseren. Met een extra zetje zullen de bedrijven de beschikbare innovaties ook nog snel kunnen doorvoeren. Innovaties stimuleren blijkt veel effectiever dan de landbouw saneren.

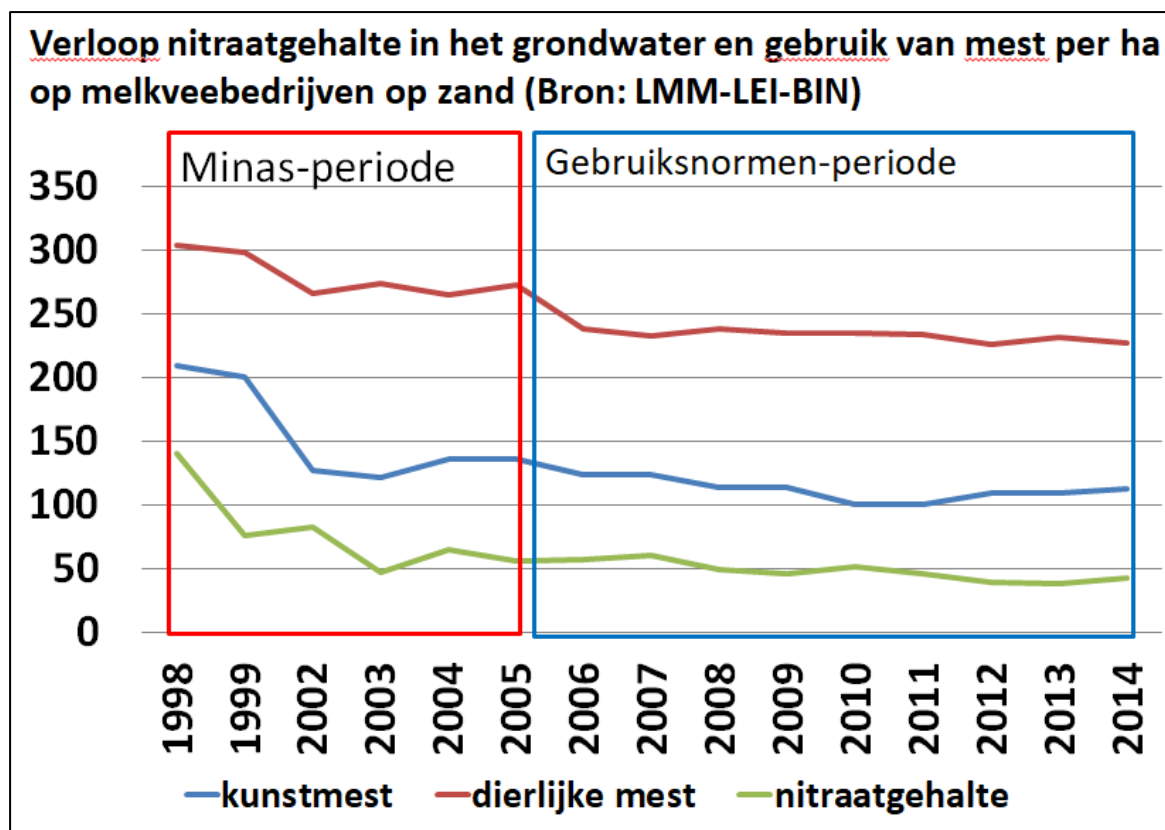
Reductie van stikstofemissies mede afhankelijk van type beleidsmaatregel

Ammoniakemissies is één groep van stikstofemissies. Uit de grafiek blijkt dat deze emissies tussen 1991 en 2005 fors zijn gedaald en daarna relatief weinig.

Eenzelfde beeld zien we bij de uitspoeling van nitraat naar het grondwater, bijvoorbeeld in de uitspoelingsgevoelige zandgebieden. Van 1998 tot 2005 gold het mineralenaangiftesysteem (MINAS), om aan de EU-Nitraatnorm te voldoen. Tijdens deze periode is het nitraatgehalte zeer veel gedaald tot bijna de nitraatnorm van 50 milligram per liter. De beleidsmaatregel was gericht om een bepaald doel, een door de overheid gesteld stikstofverlies per ha, te bereiken. De ondernemer kon zelf kiezen hoe dit te realiseren. Zij kochten vooral minder kunstmest aan en het dierlijke mestgebruik van het eigen bedrijf liep vrij weinig terug, maar dat werd juist beter benut.

Toch daalde de uitspoeling fors. In 2006 is het Gebruiksnormenstelsel in de plaats gekomen van het MINAS-stelsel, omdat de EU verbod dit langer toe te passen. Dat nieuwe stelsel stuurt vooral op een aantal zg. middelvoorschriften, zoals aparte bemestingsnormen voor dierlijke mest – en kunstmestgebruik. De boeren werden vaak gedwongen meer van hun eigen dierlijke mest af te voeren, zodat zelfs meer kunstmest werd aangekocht om te voldoen aan de gewasbehoefte. Daarnaast werden en worden nog steeds extra regels, middelvoorschriften, toegevoegd. De regeldruk nam daardoor toe. Maar met relatief weinig effect op de ammoniakemissie en nitraatuitspoeling. Hoewel in deze periode het dierlijk mestgebruik per ha wel flink terugliep, maar het kunstmestgebruik niet. Uit eerdere resultaten van het Landelijk Meetnet effecten Mestbeleid bleek al dat bedrijven met hoog kunstmestgebruik en laag dierlijk mestgebruik een hogere nitraatuitspoeling hadden dan bedrijven met lager kunstmest- en hoger dierlijk mestgebruik.

Veel agrarische bedrijven maken hoge kosten om aan die regels te voldoen. En er is weinig draagvlak bij de boeren, dat mede leidde tot de boerenprotesten. De emissies liepen maar beperkt terug, omdat bij beleidssturing op deelterreinen er ‘lekken’ gaan optreden, door niet te sturen op een doel voor de gehele kringloop van het bedrijf. Nu wordt getracht met middelvoorschriften het ene na het andere ‘gat’ te dichten. Het opkopen van bedrijven of het verplichten van emissiearme stallen in de melkveehouderij zijn zeer dure en weinig effectieve middelvoorschriften op deelterreinen.

Veel innovaties dicht bij brede toepassing

Het KCGG heeft met vele partners in o.a. plattelandsontwikkelingsprojecten gezien dat er kansrijke innovaties beschikbaar zijn. Die al door diverse koploperbedrijven worden toegepast. Met een stimuleringsfonds zou een grote groep bedrijven gaan volgen. Omdat deze innovaties al goed aansluiten bij de praktijk en ook al vrij snel economische meerwaarde op gaan leveren zullen de fraudedruk en daarmee de handhavingskosten beperkt kunnen zijn.

foto: Bartlema

Plan met Stimuleringsfonds

De vijf kansrijke innovaties, die we zien uit een 30-tal projecten in de praktijk in vele regio's, betreffen:

1. Meer aandacht voor integrale bodemkwaliteit, onder meer via een bodemscan. Een systeem om snel overzicht te krijgen van de vele aspecten die de bodemkwaliteit bepalen, zodat de ondernemers weten welke maatregelen te nemen om die kwaliteit te verbeteren.
2. Forse watertoevoeging bij het uitrijden van drijfmest.
3. Precisietoediening, dat wil zeggen bemesting met de juiste meststoffen, met de juiste hoeveelheid, op het juiste tijdstip en op de juiste plaats, van circulaire meststoffen uit reststromen. Dus geen gebruik van kunstmest, geproduceerd met fossiele energie, waarbij tijdens de productie en het gebruik relatief veel emissies optreden.
4. Meer benutting van eiwit uit vers gras, met minder eiwit in aangekocht voer voor alle vee, zodat er minder overtollig stikstof in de mest komt met daardoor minder stikstofemissies.
5. Experimenteeruimte voor bijvoorbeeld toevoeging van vloeibare zuurstof aan drijfmest, meer dierlijke mest in plaats van kunstmest vooral op bedrijven die nu door de regeldruk hun land niet voldoende kunnen bemesten op percelen die weinig fosfaat bevatten, derogatie op gewasniveau voor teelten met winterbedekking met gewassen, meer kruidenrijk grasland om biodiversiteit en de benutting van stikstof uit de lucht te bevorderen.

Op basis van de genoemde ervaringen stel ik het volgende plan voor om de Stikstofcrisis in de landbouw op te lossen, dat ook al op korte termijn goede resultaten kan opleveren:

- Stimuleringsfonds voor reductie stikstofverliezen vlakbij Natura 2000-gebieden; vanaf januari 2020.
- Vooreerst stimulering van 5 kansrijke innovaties met rond de 150-250 euro per ha; daarna op termijn via een doelvoorschrift als stikstofverlies per ha.
- Daarna fonds uitbreiden naar landbouwbrede toepassing.
- Afschaffen hinderlijke middelvoorschriften en overgang naar doelvoorschriften.

- Invoering rekening-courantsysteem in Gebruiksnormenstelsel, zodat in het ene jaar minder zal worden bemest en in het andere groeizame jaren meer om emissies tegen te gaan.

De reductie van de stikstofverliezen kan wel oplopen tot 50 %. Met dit plan worden ondernemers aangesproken op hun ondernemerschap voor de hele kringloop op het bedrijf. Bovendien verduurzaamt de hele agrarische sector en levert ook een bijdrage aan oplossing van het klimaatprobleem en aan meer biodiversiteit. Deze meerwaarde kunnen ketenpartijen dan ook gaan vermarkten met een betere prijs voor de producten. Men kan dan bijvoorbeeld werken met een speciaal keurmerk, zoals PlanetProof bij groenten en melk, om onderscheidend te zijn in de markt. Dit plan sluit aan bij de heldere visie van LNV rond Kringlooplandbouw en bij diverse aanbevelingen van de commissie Maij "Goed boeren kunnen boeren niet alleen". En boeren en ketenpartijen, laat zien dat je verder kan excelleren met kwalitatief goede en duurzame producten. En beleidsmakers, geef ze daarvoor de ruimte en de stimulans.